

**Torild Hammer og Christer Hyggen (red.)***Ung voksen og utenfor. Mestring og marginalitet på vei til voksenliv*

Oslo: Gyldendal Akademiske, 2013

Boka «Ung voksen og utenfor», redigert av Torild Hammer og Christer Hyggen ved NOVA presenterer ny forskingsbasert kunnskap om ungdom og unge vaksne som står i fare for å hamne utanfor samfunnet og bli marginalisert. Boka er blitt til som resultat av forskingsrådets rusforskningsprogram og er sett saman av 12 kapittel. Nokre av dei er oversiktskapittel, generelt om ungdom og marginalisering, om tiltak mot marginalisering, om ungdoms bustadutfordringar og om unge i Nav-systemet.

Åtte kapittel presenterer forskingsarbeid med analyse av til dels omfattande datasett. I hovudsak gjeld dette longitudinelle data eller registerdata, som gir eit uvanleg solid empirisk grunnlag for å svare på dei spørsmåla som er stilt. Data-grunnlaget gjer det mulig for forskarane å ta utgangspunkt i ei gruppe sin situasjon tilbake i tid, og sjå kva som har skjedd 20–25 år etter, i staden for å ta utgangspunkt i ei marginalisert gruppe i dag, og så studere denne retrospektivt. Dette gir større tyngde og soliditet i dei analysane som er gjennomført. Kapitla er i hovudsak forfatta av etablerte forskarar knytt til Oslo-institusjonar (NOVA, NIFU, SSB, UiO eller Høgskolen i Oslo og Akershus).

Av dei kapitla som analyserer omfattande empiriske data, vil eg særleg trekke fram fire som både evnar å bringe fram ny og viktig kunnskap, og som også er velskrivne og godt tilgjengelege arbeid. Eitt av desse gjeld Tilmann von Soest og Christer Hyggen sitt arbeid der dei drøftar utviklinga i ungdom/unge vaksne sine psykiske plager dei siste tiåra. Ein god del av tendensane er kjende frå tidlegare arbeid, men forfattarane får enda tydelegare fram eit av paradoksa i utviklinga av unges psykiske helse: Ein markert auke i sjølv mord blant 15–19-åringar fram mot slutten av 90-talet, særleg sterk auke og til eit høgt nivå blant gutar, men som etter det har falle klart fram til 2009, for begge kjønn. Samtidig blir det dokumentert sterk auka i unge som rapporterer om høge verdiar av eigne psykiske plager. Men dette gjeld særleg blant jenter, medan det faktisk er ein fallande tendens blant gutane etter 2000. Altså; meir sjølv mord blant gutar, auke i psykiske helseproblem blant jenter. Ulike forklaringar på utviklinga blir diskutert, som individualisering, forholda i skulen og arbeidslivet, familiestruktur og bruk av rusmiddel. Men som forskarane skriv kan det òg tenkjast at auken i sjølvrapportering har samanheng med

meir openheit og andre måtar å snakke om psykisk helse på blant unge i dag enn for nokre tiår attende.

Lars B. Kristofersen og Sidsel Sverdrup ser på ulike følgjer av å vere barnevernsbarn. Dei nyttar også ei longitudinell tilnærming og samanliknar langtids-effektar av å vere «barnevernsbarn» med ei gruppe barn utan kontakt med barnevernet. Barnevernsbarna har anten fått tiltak frå barnevernet på grunn av foreldra sine problem eller eigne problem. Samanlikna med liknande tidlegare studiar gir kapitlet eit meir omfattande og nyansert bilete av risikoen for helse- og sosialproblem og for utstøyting frå arbeidslivet. Dei viser at barnevernsbarna som gruppe er klart meir utsett for risiko gjennom livet i form av mindre utdanning, høgre arbeidsløyse og tidlegare død enn dei som ikkje har hatt tiltak frå barnevernet.

Mira Aaboen Sletten studerer i sitt kapittel om det er slik at det å vere populær og ha vener – uavhengig av om det er «gode» eller «dårlege» (i tydinga vener i ressurs- eller risikomiljø) som barn/ungdom, har noko å seie for framtidig risiko/marginalisering eller integrasjon i samfunnet. Sletten finn at det å ha vener – uavhengig av om dette er ressurs- eller risikomiljø – har samanheng med framtidig integrasjon. Det å vere populær i ungdomstida ser altså ut til å verne mot marginalisering uansett gruppe. Og det er vanskeleg å sjå at det eine miljøet har meir effekt enn det andre. Det kan altså tyde på at som barn og ungdom å vere sosialt integrert og ha sosiale nettverk, har ein eigenverdi – utgjer ein sosial kapital for å bruke Bourdieu sitt omgrep – uansett om dette er eit «snilt» eller meir «normbrytande» miljø sett i forhold til samfunnets etablerte normer.

Torild Hammer og Christer Hyggen studerer dei som var utanfor arbeid eller skule då dei var 17-20 år i 1985 og om eventuelle følgjer dette kan ha gjennom 25 år fram til vaksen alder i 2010. Dei finn klare negative følgjer for marginalisering. Klart fleire står utanfor både arbeid og utdanning i vaksen alder, fleire har mottatt arbeidsløyse-trygd eller sosialhjelp. Men kapitlet får også fram meir optimistiske trekk. Det går for eksempel fram at relativt mange av dei som var utanfor skule eller arbeid i slutten av ungdomstida klarer seg bra. 83 prosent av dei var godt etablert i arbeid som vaksne. Dei er også relativt godt fornøgd med arbeidssituasjonen sin. Det er liten skilnad i framtidsutsikter for jobb i denne gruppa samanlikna med dei som var i utdanning eller jobb som ungdom.

Også andre tema er med i boka: Kva risiko har dei som står utanfor eller har svakast kompetanse frå skulen? Blir dei ståande utanfor – og gjeld det særleg unge med innvandrarakgrunn? Forholdet mellom unges aspirasjonar, måloppnåing og

konsekvensar for mental helse. Marginaliserte menn i ungdomsalderen: Får dei kone og barn? Og om Navs betydning for ungdom og unge vaksne. Kapitla omfattar viktige livsløpsperspektiv: Kva følgjer får hendingar tidleg i livet for livet som voksen?

Alt i alt ei viktig bok med ny og solid empirisk kunnskap om ungdom, unge vaksne og marginalisering, relevant for dei som studerer slike tema eller som skal arbeide med ungdom i risikomiljø. Det som likevel kan innvendast er at nokre kapittel har eit forskingsrapport-preg, meir enn bok-kapittel. Kanskje er det uvant for ein del forskarar som oftast skriv forskingsrapportar å tilpasse seg til bok-formatet. Då må ein skjere ned på rapportens og forskingsmetodens intrikate detaljar og nyansar, og prøve å formulere den historia ein vil ha fortalt og dokumentert. Nokre av forfattarane kunne gjerne ha kome lenger på å formulere ei samanhengande forteljing – og ein kunne ønskje at redaktørane nokre gonger kunne hjelpt forfattarane i å kome lenger på dette punktet.

*Kåre Heggen*

Høgskulen i Volda og Høgskolen i Oslo og Akershus